

Список використаної літератури

1. Закревська Я. В. Казки Івана Франка. Мовно-художній аналіз / Я. Закревська. К.: Наукова думка, 1966.
2. Іван Франко. Лис Микита / І. Франко, Львів, 1896.
3. Іван Франко. Твори в 20 т. / І. Франко – Т. 12. – К.: Держлітвидав України, 1955.
4. Каспарук А. А. Українська поема. Ідеї. Теми. Проблеми жанру/ А. А. Каспарук. – К.: вид. Наукова думка, 1973.
5. Рильський М. Наша кровна справа. Статті про літературу / М. Рильський. – К., Держлітвидав України, 1959.
Стаття надійшла до редакції 30 жовтня 2012 р.

L. Magas

USE OF THEMES FROM FOLKLORE IN IVAN FRANKO

The article deals with Ivan Franko's poems-fairy tales based on the folklore, which made a significant leap in the development of Ukrainian humor and satire poetry at the end of XIX – the beginning of XX century. They broadened the idea and thematic bounds of Ukrainian and foreign literature of abovementioned period owing to home and foreign folklore, enriched the genre of Ukrainian poem.

УДК 821.111'05-311.2.09(045)

Н. В. Мараховська

НАРАТИВНА СТРАТЕГІЯ РОМАНУ РЕЙЧЕЛ КАСК «ARLINGTON PARK»

Статтю присвячено дослідженню наративної стратегії роману Рейчел Каск «Arlington Park», пріоритетом якої є гетеродієгетичний тип оповіді, функціонування імпліцитного наратора, змінна фокалізація та психологізм. Розглянуто механізми утворення наративної структури твору, а саме: взаємопроникнення сюжетного та психологічного наративу, поєднання комічного і трагічного, акцентуація певних художніх деталей, риторичність, моральний конфлікт.

Ключові слова: роман, автор, персонаж, наративна стратегія, наративна структура.

На сучасному етапі розвитку літературознавства актуальними є дослідження наративних стратегій письменників для того, щоб не просто здійснити формальний аналіз їх творів, а, як стверджував М. Гнатишак, «охопити історичний, соціологічний, психологічний, словом, звернений на позамистецькі моменти, аспект» [1, с. 29]. Відзначимо, що останнім часом зріс інтерес учених до вивчення наративних стратегій не тільки українських авторів, але і зарубіжних. Так, наприклад, О. Петрусь зазначає, що «аналіз наративних стратегій, властивих художнім творам сучасних англійських письменників, дозволяє зрозуміти особливості стилю художнього мислення, яке унаочнює духовні орієнтири сучасної людини» [5, с. 3].

Як свідчить аналіз останніх літературознавчих досліджень, зокрема наукових праць О. Кудінової [2], В. Остапчук [4], О. Петрусь [5], М. Цехмейструк [7] та інших, наративну стратегію твору можна визначити у вузькому сенсі – як сукупність наративних процедур, і в широкому – як животворящу систему, здатну породжувати нові смисли, передавати бачення письменником світу і розуміння себе. Поділяємо

точку зору дослідниці В. Остапчук, яка вважає, що наративна стратегія відбиває цілісність художньо-філософської концепції автора [4, с. 3].

Твори сучасної британської письменниці Рейчел Каск є маловідомими українському читачеві, оскільки відсутні їх переклади на українську мову. Крім того, творчість Р. Каск в наративному аспекті досліджено, на наш погляд, недостатньо. Серед невеликої кількості розвідок зарубіжних учених, які звертались до вивчення наративної організації творів письменниці, відзначимо праці Л. Апігнанесі [8], Г. Голкомба [11], Л. Елман [10], Дж. Ласдуна [12], та інших.

Метою статті є вивчити особливості наративної стратегії роману Р. Каск «Arlington Park» («Арлінгтонський парк»). Відповідно до мети, **завданням** дослідження є проаналізувати даний твір, образи персонажів та визначити механізми утворення його наративної структури.

Роман «Arlington Park», за який письменниця отримала премію Orange у 2007 році, посідає чільне місце в сучасній британській прозі. У ньому простежується паралель із романом Вірджинії Вулф «Mrs. Dalloway» («Місіс Деллоуей»). У зв'язку з цим доречною є думка С. Сушко про те, що «психологізм сучасної англійської прози маніфестує себе переважно у дискурсі «плину свідомості», запровадженому Дж. Джойсом, В. Вулф, Дороті Річардсон, як провідний різновид психологічного дискурсу» [6, с. 144].

Для обох романів характерними є синтез експліцитного й імпліцитного змістів, поєднання теперішнього та минулого («тут і там»), самоусунення автора-оповідача, психологізм із застосуванням дрібних деталей, відчуттів, невербальних засобів (жестів, міміки), елементи психоаналізу («плин свідомості»). Проте, у романі «Arlington Park» на відміну від «Mrs. Dalloway», описано життя не однієї, а п'яти жінок протягом одного дощового дня. Глави роману нагадують новели – кожна має свою героїню та завершену історію. Як вказує сама письменниця, однією з провідних тем у творі є тема справедливості в людських стосунках як у сімейному житті, так і в суспільстві взагалі.

Усі жінки – персонажі роману – заміжні, забезпечені, мають дітей та мешкають у передмісті Arlington Park. Вони добровільно обрали такий спосіб життя, кожна з них ідентифікує себе передусім із роллю дружини та матері, але усі вони є глибоко нещасними, розчарованими, втомленими від щоденних домашніх обов'язків. Їх негативний емоційний стан виявляється по-різному. Так, Джуліет (Juliet), яка могла б стати видатним професором або письменницею, пожертвувала кар'єрою заради сім'ї.

She had never expected to find herself here, where women drank coffee all day and pushed prams around the grey, orderly streets, and men went to work, went there and never came back, like there was a war on... [9, с. 8]

Незадоволеність Джуліет власним життям, домінуючою позицією її чоловіка в сім'ї проявляється в нічних кошмарах, пов'язаних з її волоссям. Уві сні вона відчуває пригніченість та страх від того, що не може нічого вдіяти, і при цьому – байдужість та безпорадність чоловіка:

Juliet Randall parted her hair before the mirror and there it was: a thing like a cockroach, three inches long and two across, embedded in her scalp, waving its legs triumphantly. She showed it to her husband. Look, she said, look! She bent her head forward, still holding aside her hair. Benedict looked. Oh, how it inched! How revolting it was, how unbearably revolting! Was there no way of getting it out? Her husband didn't seem to think so. He was evidently glad the thing hadn't decided to make its nest in his hair. Do something! [9, с. 6]

Аманда (Amanda) – справжня перфекціоністка. Намагаючись подолати депресію, вона з головою поринає в хатні справи:

There were crumbs there, and a smear of butter, which James had left behind like the

small, modest mark of his indelible masculinity. She put on her yellow rubber gloves and with an aerosol gun of Flash she annihilated it. [9, с. 59]

Позиціонування себе як ідеальної господині, ніби докоряючи цим іншим, призводить до того, що знайомі починають її уникати:

She had asked people back for coffee before, but it always seemed that her invitation to Western Gardens had the effect of reminding them how much else they had to do; that her suggestion of coffee spoke to them reprovingly of all the other coffees, awoke in their consciences a shamed awareness of how much time they had spent drinking coffee when they might have been doing something more productive. [9, с. 87]

Соллі (Solly), вагітна вчетверте, переймається за свій зовнішній вигляд, здається собі непривабливою, товстою і в материнстві ніби втрачає почуття власного «Я»:

It wasn't that she and Martin needed money, in the sense of desperation. It was more that everything she, Solly, did, cost it; and once you started to think about it like that, you became sensitive. You saw yourself in a kind of freefall, uncontrolled, expanding and expanding into a great, expectant precariousness. Once Solly had felt powerful in her expansiveness, but now, pregnant for the fourth time, she felt aerated, overblown, while Martin seemed correspondingly to harden into a lean, vertical masculinity. [9, с. 110]

Соллі намагається відтворити свою втрачену жіночність оригінальним способом. Вона веде внутрішню боротьбу зі своєю квартиранткою-італійкою Паолою, котра залишила дитину чоловікові. Соллі засуджує її та водночас заздирить. Для того, щоб довести свою жіночу перевагу, Соллі потайки риється в білизняних ящиках і шафах своєї «опонентки», намагаючись знайти щось компрометуюче.

Мейсі (Maisie) переконує чоловіка переїхати в передмістя з Лондону, але потім жалкує про це. Роль зразкової господині їй не вдається. Крім того, її дратує система цінностей представників середнього класу суспільства, серед яких вона живе, а саме – надмірне споживацтво. За це Мейсі сама себе вважає винною:

She felt she could have supported this nothingness, could have borne it and swallowed its dark information, if only there were something else, something elsewhere: if there were snow on Mount Kilimanjaro, for instance, she could have claimed her portion of insignificance and gone quietly in the knowledge that a righteous world of nature, of truth, survived her own incompetence. [9, с. 161]

В результаті постійної напруги Мейсі несподівано виплескує гнів на власну дитину:

Earlier in the afternoon, Maisie had thrown Elsie's lunchbox at the kitchen wall, where it burst like a firework and sent up a great fountain of wrappers and crumbs and sandwich crusts that pattered slowly down on the worktops. Elsie and Clara watched her do this with a certain confused admiration, until she shouted at them "You're ruining my life! You're ruining my life!" [9, с. 180]

Кристин (Christine) є центральним персонажем роману. Її образ співпадає із образом місіс Делловей В. Вулф. Кристин вважає, що цілком заслужила своє багатство і тому їй не має турбувати доля інших людей:

"The thing is," [Christine] said, "we're all so different, aren't we? You've just got to steer your own course. That's all you can do really, is steer your own course through it and not think too much... We're all so lucky – wouldn't it be a waste if we spoiled it by worrying all the time about people who are less lucky than us? The fact is, it isn't our fault that people are dying of starvation." [9, с. 206]

Кристин є задоволеною життям, самовпевненою, іноді навіть черствою, водночас вона і неприємна, і чарівна. На нашу думку, вона більше, ніж інші персонажі, уособлює дух Arlington Park, у якому мешкають представники середнього класу:

It was this sense of order that allowed life in Arlington Park to be what it was. You had

to have the professors and the politicians, the clever and the rich; and equally, she supposed, you had to have the starving millions, God help them. You had to have the top and the bottom for the middle to become possible. [9, с. 207]

Усі героїні зустрічаються на званому вечері у Кристин, яка намагається їх об'єднати, і цей останній епізод є кульмінацією твору, оскільки саме в цей час загострюються їх внутрішні конфлікти та гендерні відмінності. Лише Кристин здається веселою, безтурботною, але це тільки маска, за якою вона приховує депресію та обурення на чоловіка. Алкоголь для неї стає засобом подолання негативних емоцій і вона радить іншим любити життя:

"You've got to love life," she said blearily. "You've got to love just – being alive." [9, с. 255]

Вивчення змісту роману та аналіз образів персонажів дає змогу визначити особливості наративної стратегії та, відповідно, механізми утворення наративної структури твору.

По-перше, для наративної стратегії роману характерним є гетеродієгетичний тип оповіді, при якому розповідь ведеться від третьої особи. Роман починається з опису дощу над Арлінгтонським парком, а шум дощу порівнюється з гучними оплесками:

It was as if a great audience were applauding. Louder and louder it grew, this strange, unsettling sound. It filled the night: it rattled the windows and made people turn beneath their covers and children cry in their sleep. It made them feel somehow observed, as if a dark audience has assembled outside and were looking in through the windows, clapping their hands. [9, с. 5]

Доцільно зазначити, що мотив дощу стає центром усього твору, а дощова погода, відповідно, визначає песимістичний настрій персонажів, впливає на їх внутрішній світ, почуття, переживання. Цікавим є те, що після дощу звук крапель, які падають з дерев, порівнюється з веселим гомоном дітей, які вийшли на прогулянку з матерями в парк. Сонце світить у романі недовго, тому і так мало приємних моментів у житті персонажів.

По-друге, сама авторка виступає як імпліцитний наратор, який не виявляє себе в романі, не звертається до читача і не дає оцінок подіям та вчинкам героїв, але за допомогою певних принципів організації твору, стилістичних прийомів відчувається її присутність. У зв'язку з цим заслуговує особливої уваги принцип органічного поєднання авторкою «трагічного» і «комічного», який відбиває її ставлення до подій та персонажів. Цей принцип виявляється в дещо абсурдному зображенні героїв, які знаходяться ніби в пастці, а також у наявності гіпербол, чорного гумору в їх мовленні, діях. Так, Джуліет час від часу згадує жінок, яких вбили власні чоловіки, і вважає, що її чоловік, Бенедикт, теж її вбив (маючи на увазі як особистість):

Actually, I'm dead. I was murdered a few years ago, nearly four years ago to be exact... My husband Benedict murdered me. He was very gentle about it; it didn't really hurt at all. In fact, I hardly knew it was happening. [9, с. 35]

За цією гіперболізацією, котра на перший погляд, має комічний ефект, насправді криється трагізм сімейних стосунків. Образившись на чоловіка, який не зміг захистити її на званому вечері від невдалих жартів господаря, Джуліет дійшла висновку, що всі чоловіки – вбивці:

They take a woman, and little by little they murder her... [9, с. 252]

Гіперболізація також присутня в описі дій Аманди, яка разом із чоловіком повністю зосереджена на усуненні внутрішніх стін у будинку, і саме це, а не виховання дитини приносить їм справжнє задоволення:

Their conversations on the subject of knocking through were so numerous and so energetic ... that the walls seemed almost to fall down by themselves... [9, с. 59]

По-третє, особливістю нарративної стратегії роману є змінна фокалізація. Перехід від однієї героїні та її родини до іншої забезпечує зміну подій та сприяє цілісному осмисленню проблемно-тематичного навантаження роману. Відзначимо акцентуацію автором художніх деталей як важливий механізм утворення нарративної структури роману. Кожна героїня ідентифікується з власною домівкою, зокрема з певною кімнатою, речами. Наприклад, Мейсі «зазнає поразки» на кухні і тому ставиться до неї, як до неприємної людини, з якою не вдалося порозумітися:

She has a kitchen she cannot bear to enter and companions she feels nothing for... The kitchen was like a person with whom she had tried to get on and failed. [9, с. 165]

Роман наповнений дрібними деталями, які пов'язані з рутинними справами персонажів – випити каву вранці, відвести дітей до школи, зробити покупки в торговельному центрі тощо, і водночас демонструють замикання кола проблем, затягування героїв у моральну пастку.

По-четверте, суттєвою ознакою нарративної стратегії роману є психологізм. При цьому механізмами утворення нарративної структури виступають взаємопроникнення сюжетного та психологічного нарративу, риторичність та моральний конфлікт.

Поеднання сюжетного та психологічного нарративів виявляється в тому, що разом із описом подій та ситуацій ми спостерігаємо «плин свідомості» – репрезентацію роздумів і почуттів персонажів, їх внутрішнє співставлення свого способу життя зі своїми бажаннями. Не дивлячись на індивідуально-психологічні відмінності жінок-героїнь, їх об'єднує відчуття несвободи та самотності, і кожна з них шукає своєрідного захисту, компенсації в різноманітних видах діяльності: Джуліет навчає дівчат із забезпечених сімей, веде в школі літературний клуб, ідентифікуючи себе із сестрами Бронте і поринаючи в світ фантазій; Аманда робить ремонт і відчуває себе вільною сідаючи за кермо автомобіля; Соллі стежить за незаміжніми квартирантками, щоб зрозуміти, які принади вільного життя вона втратила; Кристин витрачає гроші, слідкує за модою, приймає гостей, пише до місцевої газети.

Риторичність у романі пов'язана із роздумами персонажів про те, що їх життя могло б скластися зовсім інакше, а також про те, як їм побудувати майбутнє, чи є важливим кохання. На жаль, ці питання залишаються відкритими:

«We're all building the future in our way, aren't we?» she said...

«What about love?» said the elf...»Is it important? Does it have any importance, in all this future-building frenzy of activity?»

«Why would anyone need to know that?» she said. [9, с. 255]

На нашу думку, моральний конфлікт у романі пов'язаний саме з любов'ю, коханням. Як стверджує мати Кристин, сім'я – це дерево любові. Кого ж люблять ці жінки? Любов у них часто відсутня або, як було сказано вище, замінюється чимось іншим. Джуліет зізнається собі, що не кохає чоловіка, але любить літературу. Бабуся, вмираючи, назвала онучку Аманду байдужою та холодною. Проте Аманда здатна любити, наприклад, власну Тойоту. Кристин, мабуть, єдина з жінок, хто дійсно любить Arlington Park. Кого або що любить Соллі – незрозуміло, оскільки вона глибоко зосереджена на власному психологічному стані. Мейсі кохає чоловіка, але їй важко йому це показати:

She felt an almost unbearable sense of his reality, of his life and of the task, her task, of keeping these representations of him together, making them continuous. That was love, that work of deciphering and interpolating and testifying: to bear witness to something in its entirety, that was love. [9, с. 198]

Найгостріший моральний конфлікт відбивається в суперечливому ставленні жінок-персонажів до власних дітей, яке проявляється то в спалахах роздратованості, то в нападах надмірної любові:

«Ella,» says Christine to her child, «if you don't shut up I'm going to rip your tongue out of your throat.» [9, с. 210]

«I'd much rather stay here with you,» Maisie said, because in a way it was true... «We're going to a dinner party.» «Oh.» She thought again. «Are you going to like it?» «I like you,» Maisie said, picking up her small, dense, fleshy body and plunging her face into her neck. «You're the only thing I like.» [9, с. 201]

Такий конфлікт пояснюється фізичним та моральним виснаженням жінок, їх нестабільним емоційним станом, нереалізованістю в суспільній та професійній сфері.

Таким чином, при аналізі роману Рейчел Каск «Arlington Park» за допомогою таких механізмів, як взаємопроникнення сюжетного та психологічного нарративу, поєднання комічного і трагічного, акцентуація певних художніх деталей, риторичність, моральний конфлікт виявлено такі особливості нарративної стратегії твору, як гетеродієгетичний тип оповіді, функціонування імпліцитного наратора, змінна фокалізація та психологізм. Вивчення нарративної стратегії дає змогу визначити провідну ідею роману – дилема сучасної жінки: поєднання традиційної ролі дружини, матері та самореалізації в кар'єрі; очікування від чоловіків відповідальності за матеріальний добробут сім'ї та, водночас, більш активної участі у вирішенні побутових питань та вихованні дітей, розуміння і підтримки.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі є дослідження особливостей нарративів Рейчел Каск на матеріалі інших її творів з метою отримання цілісного розуміння її нарративної стратегії.

Список використаної літератури

1. Гнатишак М. Історія української літератури. Книжка перша / М. Гнатишак. – Прага: Вид-во Юрія Тищенка, 1941. – 132 с.
2. Кудінова О. І. Поетика прози Марселя Паньоля : автореф. дис. На здобуття наук. Ступеня к-та філол. наук : 10.01.05 / О. І. Кудінова ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2003. – 17 с.
3. Мараховська Н. Проблема особистісно-рольової ідентичності на матеріалі оповідання Рейчел Каск “After Caravaggio's Sacrifice of Isaac” / Н. Мараховська // *Studia methodologica* : зб. наук. пр. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. – Вип. 32. – С. 164-168.
4. Остапчук В. В. Наративна стратегія в романах-епопеях С. Жеромського «Роріоу» і Л. Толстого «Война и мир» : компаративний аспект : автореф. дис. На здобуття наук. ступеня к-та філол. наук : 10.01.05 / В. В. Остапчук; ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2011. – 22 с.
5. Петрусь О. В. Особливості нарративної стратегії в біографічній прозі Пітера Акройда : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та філол. наук : 10.01.04 / О. В. Петрусь. – Дніпропетровськ. нац. ун-т. – Дніпропетровськ, 2008. – 20 с.
6. Сушко С. А. Нові риси психологізму в сучасній англійській прозі / С. А. Сушко // *Актуальні проблеми іноземної філології : Лінгвістика та літературознавство* : зб. наук. пр. – Бердянськ : БДПУ, 2010. – Вип. 5. – С. 143-152.
7. Цехмейструк М. Наративна стратегія Уласа Самчука у діалогії «На білому коні» та «На коні вороному» / М. Цехмейструк // *Історико-літературний журнал*. – Одеса : Одеськ. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова, 2007. – № 14. – С. 349-358.
8. Appignanesi L. Aftermath : On Marriage and Separation by Rachel Cusk : review [Електронний ресурс] / L. Appignanesi // *The Telegraph*. – 2012. – Режим доступу : <http://www.telegraph.co.uk/culture/books/bookreviews/9115603/Aftermath-On-Marriage-and-Separation-by-Rachel-Cusk-review.html>. – Назва з екрану.
9. Cusk R. *Arlington Park* / R. Cusk. – London : Faber and Faber, 2007. – 256 p.

10. Ellmann L. Review : Rachel Cusk's «Arlington Park» – Culture – International Herald Tribune [Електронний ресурс] / L. Ellmann // The New York Times. – 2007. – Режим доступу : <http://www.nytimes.com/2007/01/26/arts/26iht-idbriefs27H.4355670.html>. – Назва з екрану.
11. Holcombe G. A Dispassionate Look Into the Lives of Five British Women [Електронний ресурс] / G. Holcombe // The California Literary Review. – 2007. – Режим доступу : <http://calitreview.com/253>. – Назва з екрану.
12. Lasdun J. Disparate housewives [Електронний ресурс] / J. Lasdun // The Guardian. – 2006. – Режим доступу : <http://www.guardian.co.uk/books/2006/sep/16/featuresreviews.guardianreview>. – Назва з екрану.
Стаття надійшла до редакції 30 жовтня 2012 р.

N. Marakhovska

THE NARRATIVE STRATEGY OF THE NOVEL «ARLINGTON PARK» BY RACHEL CUSK

The article is devoted to investigating the narrative strategy of the novel «Arlington Park» by Rachel Cusk, in which the priority is given to heterodiegetic type of narration, functioning of an implicit narrator, alternating focalization and psychologism. The mechanisms of moulding the narrative structure of the novel, such as interpenetration of anecdotal and psychological narratives, combination of comic and tragic elements, accentuation of certain artistic details, rhetoricism and moral conflict have been considered.

УДК 821.161.2-143

І. В. Мельничук

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ЛЮБОВНОГО ДИСКУРСУ У ПОЕЗІЇ ГАННИ ЧУБАЧ

У статті розглядаються інтертекстуальні та контекстуальні концепти любовного дискурсу інтимної лірики Ганни Чубач. Зокрема, увага приділяється використанню автором у текстах ремінісценцій народнописенної творчості, класики вітчизняної та світової лірики, а також формуванню певного типу ліричної героїні як Жінки – втілення життєдайного та руйнівного первнів.

Ключові слова: інтертекстуальність, інтимна лірика, любовний дискурс.

На сучасному етапі розвитку літературознавства актуально звучить проблема міжтекстової взаємодії у сфері художнього дискурсу, що становить основу інтертекстуальних досліджень. Щодо визначення «інтертекстуальності», то воно може видозмінюватися залежно від теоретичних і філософських передумов, якими керується кожний учений. Існує цілий ряд трактувань даного терміну. Вперше його було вжито Юлею Крістєвою у статті «Бахтін, слово, діалог і роман» (1967). Поштовхом для цього послужила у свою чергу праця М. Бахтіна «Проблеми змісту, матеріалу і форми у словесній художній творчості» (1924). Дещо пізніше вчений розробив теорію поліфонічності тексту, у центр якої поставив поняття «чужого слова». Він доводив, що кожний вислів є ланкою у ланцюгу і поза його межами не може бути вивчений. Окрім цього, в основі досліджень М. Бахтіна лежить ідея «неоднорідності тексту» і наявності декількох «текстів у тексті». Теорія основоположників постструктуралізму і постмодернізму (Ж. Дерріда, М. Фуко, Р. Барт, Ю. Крістєва та ін.), завдяки